

ZAMERANIE A DISTRIBÚCIA POZORNOSTI AKO PREDIKTORY ÚSPEŠNOSTI PRI SIMULTÁNNOM TLMOČENÍ

Lucia Švecová

Lucia Švecová je absolventka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo, anglický jazyk a kultúra – francúzsky jazyk a kultúra. Už počas štúdia publikovala v Revue svetovej literatúry preklady poviedok od viacerých francúzskych autorov. Bola jej udelená akademická pochvala rektora UK a získala cenu rektora za vynikajúcu diplomovú prácu. V súčasnosti sa živí sa prekladom, revíziami a príležitostne aj tlmočením.

ÚVOD

Pokladá sa za všeobecne známe, že kognitívne procesy, ako pamäť a pozornosť, vplyvajú na výkon simultánneho tlmočníka, no detaily týchto vzťahov dodnes nepoznáme. Preto sme si za cieľ práce stanovili prispieť k objasneniu tejto otázky a analyzovať zameranie a distribúciu pozornosti ako prediktory úspešnosti pri simultánnom tlmočení.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Keďže koncept simultánneho tlmočenia je dobre známy, prejdeme rovno k objasneniu hlavných pojmov kognitívnej psychológie, s ktorými budeme ďalej pracovať – k pozornosti a pamäti.

R. J. Sternberg uvádza, že pozornosť je „*nástroj, jehož prostřednictvím aktivně zpracováváme omezené množství informace z obrovské zásoby údajů v dlouhodobé paměti, jakož i informací dopadajících na naše smyslové systémy, případně informací procházejících z dalších kognitivních procesů*“ (Sternberg, 2002, s. 90). Hoci sa pozornosť úzko spája s vedomím (Baars, 1997 In: Eysenck a kol., 2008, s. 146),

medzi jej mechanizmy nepatria len vedomé procesy. Za časť aktívneho spracovania informácií totiž zodpovedajú nevedomé procesy, medzi ktoré patria aj automatické procesy. Sú rýchle, neprístupné vedomiu, nevyžadujú žiadnu pozornosť a nastávajú vždy, keď sa objaví daný podnet (Eysenck a kol., 2008, p. 174). Automatizácia procesov je dôležitá aj pri simultánnom tlmočení, pretože umožňujú tlmočníkovi šetriť energiu.

Opakom automatických procesov sú riadené procesy, ktoré vstupujú do vedomej pozornosti. Podľa R. J. Sternberga sa vedomá pozornosť vyznačuje tromi základnými funkciami:

- deteguje signály,
- je selektívna,
- umožňuje delenie pozornosti (Sternberg, 2002, s. 102).

Pre účely nášho výskumu je dôležitá najmä druhá a tretia vlastnosť, čiže zameranie pozornosti a jej distribúcia. Základný rozdiel medzi nimi dobre ilustruje spôsob ich výskumu. Zameraná pozornosť sa skúma tak, že probandom prezentujeme dva alebo viac podnetov, pričom majú reagovať iba na jeden z nich. Pri výskume rozdelenej pozornosti tiež predložíme probandom dva alebo viac podnetov, no ich úlohou je reagovať na všetky. Človek sa zvyčajne rozhoduje, či pozornosť zameria na jeden podnet alebo ju rozdelí medzi viacero podnetov (Eysenck a kol., 2008, s. 147).

Výskum zameranej pozornosti sa sústreďuje najmä na to, ako presne si človek vyberá podnety, ktorým venuje pozornosť. Vedci sa zhodujú, že existuje istý filtračný mechanizmus, ktorý výber riadi, no dodnes celkom nevieme, ako selekcia prebieha (Eysenck a kol., 2008, s. 151).

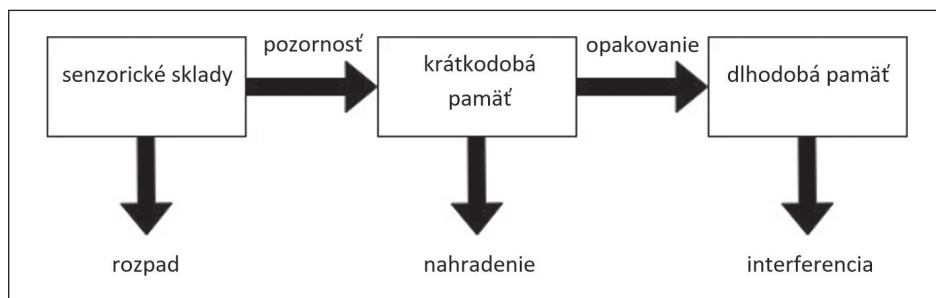
Tak ako dokáže človek pozornosť zamerať, dokáže ju aj rozdeliť, čiže odpovedať súčasne na dva alebo viac podnetov. Niektoré činnosti dokážeme vykonávať súčasne bez väčších ťažkostí, zatiaľ čo pri iných sa to môže zdať nemožné. Kombinovanie úloh ovplyvňujú viaceré faktory – podobnosť, náročnosť či prax (Eysenck a kol., 2008, s. 167 – 169; Sternberg, 2002, s. 123 – 124).

Jedno z vysvetlení, ako človek dokáže kombinovať viacero činností, predstavuje modulárna teória. Informácie sa spracovávajú na základe špecifických modulov, a preto je dôležitým faktorom pri dvoch súčasne vykonávaných úlohách ich podobnosť. Podobné úlohy totiž zamestnávajú ten istý mechanizmus spracovania alebo modul, čo spôsobuje interferenciu. Dve odlišné úlohy však zaťažujú rozdielne moduly a interferencia nenastáva (Eysenck, a kol., 2008, s. 174).

Aj pri simultánnom tlmočení dochádza ku kombinácii viacerých činností. Preto musí tlmočník disponovať schopnosťou rozdeliť pozornosť, ktorú si prácou zdokonaľuje (Spelkeová & Hirst & Neisser, 1976 In: Sternberg, 2002, s. 123 – 124).

Druhým významným kognitívny procesom, ktorému sa budeme venovať, je pamäť. R. L. Atkinsonová výstižne uvádza, že práve pamäť nám dodáva pocit kontinuity, od ktorej závisí naše sebauvedomenie. (2003, s. 256). Možno ju skúmať z hľadiska procesov alebo štruktúry, pričom pre náš výskum je relevantný práve druhý prípad. Z tohto hľadiska disponuje človek senzoricou, krátkodobou a dlhodobou pamäťou.

Na základe zmyslových modalít delí M. W. Eysenck senzoricú pamäť na ikonickú a echoickú. V ikonickú pamäť sa uchovávajú vizuálne informácie približne 0,5 sekundy (Sperling, 1960 In: Eysenck a kol., 2008, s. 188 – 189) a v echoickej zasa sluchové informácie na 2 sekundy (Treismanová, 1964, In: Eysenck a kol., 2008, s. 189). Odtiaľ môžu vďaka pozornosti prejsť do krátkodobej pamäti (Eysenck a kol., 2008, s. 187), kde ich dokážeme podržať niekoľko sekúnd až niekoľko minút. G. Miller zistil, že kapacita krátkodobej pamäte je 7 ± 2 položky, pričom položka môže predstavovať jedno písmeno, či číslicu, ale aj celé slovo (Miller, 1956 In: Sternberg, 2002, s. 190). V závislosti od opakovania sa môžu premiestniť do dlhodobej pamäte, ktorá nám už podľa názvu slúži na zapamätanie informácií na dlhý čas, možno dokonca neobmedzene (Eysenck a kol., 2008, s. 187). Štruktúru si možno lepšie predstaviť vďaka grafickému znázorneniu (obr. 1).

Obr. 1:

Model pamäťových skladov (Eysenck a kol., 2008, s. 188)

Pre tlmočníka sú, samozrejme, dôležité všetky typy pamäťových skladov. Zo senzorických skladov prechádza informácia prostredníctvom tlmočnickej pozornosti do krátkodobej pamäte. Tam ju tlmočník podrží na čas potrebný na jej prekódovanie (Gile, 2009, s. 157 – 175), pričom pri konzekutívnom tlmočení predchádza vyblednutiu pamäťových stôp pomocou notácie. Na následné prekódovanie využíva informácie z dlhodobej pamäte.

Vo výskumnej časti sa zaoberáme práve krátkodobou pamäťou, ktorá sa v novších publikáciách označuje ako pracovná pamäť. Ide o „systém s obmedzenou kapacitou schopný uchovávať informácie a manipulovať s nimi, pričom tento systém

predstavuje integrálnu súčasť ľudského pamäťového systému“ (Baddeley, 1996, s. 13468). Pracovná pamäť pozostáva zo štyroch podsystémov: z fonologickej slučky, vizuálno-priestorového náčrtníka, centrálného vykonávateľa a epizodického nárazníka.

Fonologická slučka predstavuje „dočasný sklad, ktorý dokáže uchovávať sluchové informácie alebo informácie vo forme reči“ (Baddeley, 1996, s. 13469). Tieto pamäťové stopy zmiznú po 2 sekundách, ak ich neobnovujeme pomocou subvokálnej artikulácie (teda opakovania si pamäťovej stopy v duchu), ktorá prebieha v reálnom čase. To v praxi znamená, že človek si dokáže zapamätať tolko slov, koľko stihne vysloviť za 2 sekundy (Baddeley, 1996, s. 13469). V bežnom živote je fonologická slučka nevyhnutá pre učenie sa nového jazyka (Baddeley, Papagno & Vallar, 1988 In: Baddeley, 1966, s. 13470). To ju robí nesmierne dôležitou aj pre tlmočníkov, ktorí musia ovládať cudzí jazyk a neustále si v ňom osvojujú novú slovnú zásobu.

Vizuálno-priestorový náčrtník je systém „schopný dočasne uchovať vizuálne a priestorové informácie a manipulovať s nimi, pričom zohráva významnú úlohu pri priestorovej orientácii a pri riešení vizuálnych a priestorových úloh“ (Baddeley, 2002, s. 88). V každodennom živote umožňuje pochopiť priestorové výrazy, ako napríklad „hore“, „dole“, „vnútri“ či „vonku“ (Baddeley, 2002, s. 89), čím simultánnym tlmočníkom pomáha vizualizovať si počutý text a uľahčuje im jeho pretlmočenie.

Hlavná úloha centrálného vykonávateľa spočíva v pozornostnom riadení pracovnej pamäte (Baddeley, 1996, s. 13470). Tento podsystém určuje, ktorým podnetom sa pracovná pamäť bude venovať a má tri funkcie: zameranie pozornosti, distribúciu pozornosti a prepínanie pozornosti (Baddeley, 2002, s. 90 – 91). Napriek tomu zostáva fungovanie tohto podsystému len neúplne zodpovedané a s istotou vieme povedať len to, že má obmedzenú kapacitu.

Epizodický nárazník možno definovať ako „sklad využívajúci multimodálne kódovanie“ (Baddeley, 2002, s. 92). Tento koncept vznikol ako vysvetlenie vplyvu dlhodobej pamäte na okamžitú pamäť, keďže pri zapamätávaní slov si človek pomáha ich významom, ktorý má uložený v dlhodobej pamäti (Baddeley, Vallar & Wilson, 1987 In: Baddeley, 2002, s. 91). Epizodický nárazník teda vysvetľuje prelínanie informácií z jednotlivých podsystémov (Baddeley, 2002, s. 93).

2 VÝSKUMNÁ ČASŤ

Ako predmet výskumu sme si zvolili vzťah zamerania a distribúcie pozornosti a úspešnosti pri simultánnom tlmočení. Výskum sa teda delil na dve časti – psychologickú a tlmočnickú. Sme si vedomí, že nedisponujeme dostatočným vzde-

laním v oblasti psychológie, preto sme sa obrátili na vyučujúceho z katedry psychológie, ktorý nám pomohol s nastavením výskumu a vyhodnotením výsledkov.

2.1 Metodika výskumu a participanti

Najprv sme testovali zameranú pozornosť pomocou Bourdonovho škrtacieho testu (Kuruc, et al., 1972). Pre lepšiu predstavu prikkladáme ukážku (obr. 2):

Obr. 2:
Ukážka Bourdonovho škrtacieho testu

Ako vidno na obr. 2, test pozostáva z rôznych tvarov, pričom úlohou probanda je vyškrtáť všetky tvary identické s tromi tvarmi umiestnenými v prvom riadku v časovom limite štyroch minút.

Následne sme testovali distribúciu pozornosti pomocou kombinácie dvoch úloh, ktoré probandi plnili v troch kolách. Prvá úloha bol Dearyho a Liewaldov test na disjunktívny reakčný čas, ktorý sa vykonáva na počítači a meria rýchlosť a správnosť reakcie na prezentáciu podnetu. Druhá úloha spočívala v zapamätávaní si slov, ktoré probandi počuli na nahrávke. Participanti vykonávali tieto dve úlohy súčasne, čiže pritom museli rozdeľovať pozornosť.

Poslednú časť testovania predstavovalo testovanie úspešnosti pri simultánnom tlmočení. Probandom sme dali za úlohu pretlmočiť neznámy, približne deväťminútový prejav z angličtiny do slovenčiny. Pred začiatkom prejavu sme probandov oboznámili s prípadnými problematickými výrazmi, aby potenciálna neznalosť jazykových prostriedkov neinterferovala s úspešnosťou pretlmočenia daných myšlienkových segmentov.

Výskumná vzorka pozostávala z 15 študentov prvého a druhého ročníka magisterského stupňa odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo. Pôvodne sme oslovi- li približne dvojnásobný počet študentov, no keďže išlo o dobrovoľnú aktivitu, mnohí študenti odmietli a pri niektorých zasa zlyhalo technické vybavenie.

2.2 Výsledky výskumu

Nižšie uvádzame tabuľky s hodnotami korelácií medzi jednotlivými súčasťami testovania. Pri štatistických výpočtoch sme vychádzali z hodnôt nasledovných premenných nameraných v jednotlivých častiach testovania: úspešnosť v Bourdonovom teste (zameraná pozornosť), disjunktívny reakčný čas, priemerný počet správnych reakcií na prezentáciu podnetu (Dearyho a Liewaldov test), priemerný počet zapamätaných slov a úspešnosť pri simultánnom tlmočení. Premenná „r“ označuje hodnotu korelácie, „sig“ predstavuje signifikanciu (teda pravdepodobnosť, že by sme zhodné výsledky dosiahli v náhodnej vzorke populácie) a „N“ značí počet participantov.

Za relevantné sme považovali korelácie, kde korelačný koeficient dosiahol hodnotu 0,3 alebo vyššiu (išlo teda o stredne silnú a silnú koreláciu) a kde dosiahla signifikancia hodnotu nižšiu ako 0,05. Tieto hodnoty sme v tabuľke zvýraznili tučným písmom a označili hviezdičkou.

Tabuľka 1: Korelačné vzťahy úspešnosti pri simultánnom tlmočení s ostatnými premennými

		úspešnosť v Bourdonovom teste	priemerný disjunktívny reakčný čas	priemerný počet správnych reakcií na prezentáciu podnetu	priemerný počet zapamätaných slov
úspešnosť pri simultánnom tlmočení	r	,525*	-,489	-,211	-,439
	sig	,044	,064	,450	,101
	N	15	15	15	15

Úspešnosť v Bourdonovom teste signifikantne pozitívne korelovala s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení ($r = 0,525$; $\text{sig} = 0,044$). Regresívnou analýzou sme vypočítali pravdepodobnosť predikcie úspešnosti pri simultánnom tlmočení na základe úspešnosti v Bourdonovom teste a dosiahli sme hodnotu $r = 0,523$, čo značí, že medzi týmito dvoma premennými je silný pozitívny vzťah.

Priemerný počet zapamätaných slov negatívne koreloval s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení a korelácia sa približuje k signifikancii ($r = -0,439$; $\text{sig} = 0,101$).

Následne sme uviedli do vzťahu priemerný disjunktívny reakčný čas spriemerovaný s priemerným počtom zapamätaných slov s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení a s úspešnosťou v Bourdonovom teste. (Pre malú variabilnosť sme vy-

nechali hodnotu priemerného počtu správnych reakcií na prezentáciu podnetu.) Korelačný vzťah neexistuje v prvom ($r = 0,077$; $\text{sig} = 0,785$) ani druhom prípade ($r = -0,060$; $\text{sig} = 0,831$).

Tabuľka 2: Korelačný vzťah medzi priemerným disjunktívnym reakčným časom spriemerovaným s priemerným počtom zapamätaných slov a úspešnosťou pri simultánnom tlmočení a úspešnosťou v Bourdonovom teste

		úspešnosť pri simultánnom tlmočení	úspešnosť v Bourdonovom teste
priemerný disjunktívny reakčný čas + priemerný počet zapamätaných slov	r	,077	-,060
	sig	,785	,831
	N	15	15

Keďže priemerný disjunktívny reakčný čas a úspešnosť pri simultánnom tlmočení spolu korelovali negatívne, využili sme obrátené normované hodnoty priemerného disjunktívneho reakčného času na výpočet korelácie s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení (tab. 3). Tieto dve premenné spolu signifikantne pozitívne korelovali ($r = 0,529$; $\text{sig} = 0,043$).

Tabuľka 3: Korelačný vzťah medzi priemerným disjunktívnym reakčným časom (resp. jeho obrátenými normovanými hodnotami) a úspešnosťou pri simultánnom tlmočení

		priemerný disjunktívny reakčný čas
úspešnosť pri simultánnom tlmočení	r	,529*
	sig	,043
	N	15

2.3 Diskusia

2.3.1 Korelácia zameranej pozornosti a úspešnosti pri simultánnom tlmočení

Z tab. 1 vidíme, že korelácia medzi úspešnosťou v Bourdonovom teste a úspešnosťou pri simultánnom tlmočení sa ukázala ako signifikantne pozitívna ($r = 0,525$; $\text{sig} = 0,044$). Výpočtom regresnej analýzy vzťahu zameranej pozornosti a výkonu pri simultánnom tlmočení sme dostali hodnotu $r = 0,523$, čo indikuje

silný pozitívny vzťah medzi týmito dvoma premennými. Inými slovami, existuje 52,3 % pravdepodobnosť, že na základe výsledku v teste na zameranú pozornosť dokážeme predpovedať úspešnosť pri simultánnom tlmočení. Preto si myslíme, že takýto druh testu by mohol byť nápomocný pri prijímacom konaní napríklad na Európsky kurz konferenčného tlmočenia. Prirodzene, pred finálnou implementáciou by bolo treba výskum zreplikovať na väčšej vzorke.

Hoci je prekvapujúce, že práve zameraná pozornosť je dobrým prediktorom úspešnosti pri simultánnom tlmočení, tento jav možno logicky odôvodniť. Tlmočníci sa v praxi často stretávajú s náročnými prejavmi, ktoré majú zložitú syntax či sú informačne veľmi husté a práve v takýchto situáciách tlmočníkovi pomáha zameraná pozornosť. Pri teste na zameranú pozornosť dosiahli najvyššiu úspešnosť probandi, ktorí reagovali na podnety najsprávnejšie a zároveň najrýchlejšie. Predpokladáme teda, že zameraná pozornosť tlmočníkom umožňuje rýchlo a súčasne správne rozhodovať o podnetoch, ktorým sú vystavení, a zameriavať svoju pozornosť len na tie relevantné.

2.3.2 Korelácia disjunktívneho reakčného času a úspešnosti pri simultánnom tlmočení

Z tab. 3 vyplýva, že priemerný disjunktívny reakčný čas pozitívne signifikantne koreloval s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení ($r = 0,529$; $\text{sig} = 0,043$). Inak povedané, čím nižšiu hodnotu disjunktívneho reakčného času proband dosiahol, tým vyššiu mal úspešnosť pri simultánnom tlmočení.

Podľa definície I. J. Dearyho a D. Liewalda sa pri meraní disjunktívneho reakčného času meria čas, za aký proband zareaguje na viacero podnetov (Deary, et al., 2011, s. 258). Tak aj simultánný tlmočník je neustále vystavený mnohým podnetom – hlas rečníka, tlmočníkov vlastný hlas, prípadné podnety od kolegu v kabíne – pričom môže byť konfrontovaný aj s rušivými podnetmi, ako napr. šum v slúchadlách či rušivé zvuky v okolí. Preto sa musí tlmočník vedieť rýchlo rozhodovať, na ktoré podnety bude reagovať a ktoré bude ignorovať. V tejto rýchlej reakcii mu podľa výsledkov nášho výskumu pomáha práve nízka hodnota disjunktívneho reakčného času.

2.3.3 Korelácia priemerného počtu zapamätaných slov a úspešnosti pri simultánnom tlmočení

Ďalší zaujímavý výsledok predstavovala negatívna korelácia priemerného počtu zapamätaných slov a úspešnosti pri simultánnom tlmočení (tab. 1) ($r = -0,439$;

sig = 0,101). Sme si vedomí, že v tomto prípade nejde o signifikantnú koreláciu, no tento fakt sa dá pripísať malej vzorke. Je možné, že pri väčšej vzorke, by sa táto korelácia mohla ukázať ako signifikantná.

Čas medzi počutím prvého slova na zapamätanie a zopakovaním všetkých zapamätaných slov na konci kola predstavoval približne 1 minútu a 50 sekúnd. To znamená, že pri experimente probandi pracovali s krátkodobou pamäťou, resp. s fonologickou slučkou, teda s podsystemom pracovnej pamäte. Práve tento druh pamäte sa neustále využíva v procese simultánneho tlmočenia. Preto nás prekvapil výsledok, že vyššia kapacita fonologickej slučky negatívne koreluje s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení.

Š. Timarová a kol. skúmali vzťah kapacity pracovnej pamäte a výkonu pri simultánnom tlmočení (Timarová, et al., 2014). Zistili, že na výkon skúsených tlmočníkov nemá kapacita pracovnej pamäte významný vplyv. Iné štúdie (Christoffels, 2004 In: Timarová a kol., 2014; Tzou a kol., 2012 In: Timarová a kol., 2014; Hodáková, 2009 In: Timarová a kol., 2014) skúmali rovnaký vzťah, no na rozdiel od Š. Timarovej a kol. pracovali so vzorkou pozostávajúcou buď z probandov bez tlmočnickeho tréningu, zo študentov tlmočenia alebo z oboch skupín. Autori všetkých troch štúdií zistili pozitívny korelačný vzťah medzi pracovnou pamäťou a výkonom pri simultánnom tlmočení. To podporuje tvrdenie, že tlmočnicka kompetencia a pracovná pamäť spolu nesúvisia, no čiastočne sa prekrývajú. Zdá sa, že začínajúci tlmočníci alebo laici vyššou kapacitou pracovnej pamäte kompenzujú ešte nerozvinutú tlmočnickú kompetenciu.

V našom výskume sme teda dosiahli odlišný výsledok ako autori spomenutých štúdií. Jedným z možných vysvetlení je menšia vzorka, ktorou sme disponovali. Hoci pri väčšej vzorke by sa korelácia mohla ukázať ako signifikantná, rovnako by mohol nastať opačný prípad. Druhé možné vysvetlenie spočíva v rozdielnej metodológii. Každý spomenutý autor použil inú metodológiu, a keďže všetci traja autori sa – na rozdiel od nás – zamerali na vzťah pracovnej pamäte a simultánneho tlmočenia, využili na meranie pracovnej pamäte komplexnejšiu metodológiu. Možno teda predpokladať, že ich výsledky v meraní pracovnej pamäte sú presnejšie než naše, a preto sme na základe našich meraní prišli k inému záveru. To je pochopiteľné vzhľadom na fakt, že zistiť vzťah pracovnej pamäte a simultánneho tlmočenia nebolo cieľom našej práce.

Hoci kapacita pracovnej pamäte významne nesúvisí so samotným tlmočnickým výkonom profesionálnych tlmočníkov (Timarová a kol., 2014), Timarová a kol. zistili, že pracovná pamäť koreluje s niektorými aspektmi simultánneho tlmočenia, napríklad s tlmočením čísiel alebo zložitejších názvov organizácií či spoločností, no ide o korelácie, ktoré sa len blížia k signifikancii. Preto si myslíme si, že by bolo pozoruhodné preskúmať vzťah kapacity pracovnej pamäte – najmä fonologickej slučky a vizuálno-priestorového náčrtníka – a konzekutívneho

tlmočenia, keďže pri konzekutívnom tlmočení si musí tlmočník pamätať celistvé myšlienky dlhší čas, ako pri simultánnom tlmočení. Navyše si pritom pomáha notáciou, pri ktorej je často nápomocné práve priestorové rozloženie.

2.3.4 Korelácia distribúcie pozornosti a úspešnosti pri simultánnom tlmočení

Hodnotu korelácie distribúcie pozornosti a úspešnosti pri simultánnom tlmočení predstavuje korelácia medzi priemerným disjunktívnym reakčným časom spriemerovaným s priemerným počtom zapamätaných slov a úspešnosťou pri simultánnom tlmočení (tab. 2) ($r = 0,077$; $\text{sig} = 0,785$). Vidíme, že nejde ani zďaleka o signifikantnú koreláciu.

Na tomto mieste pokladáme za dôležité pripomenúť, že náš test na distribúciu pozornosti sa skladal z dvoch častí, pričom prvá zamestnávala vizuálno-priestorový náčrtník a druhá predstavovala záťaž pre fonologickú slučku. Preto je možné, že distribúcia pozornosti by pozitívne korelovala s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení, ak by sme na tlmočnicke testovanie vybrali prejav, ktorý by výraznejšie zaťažil rovnaké podsystémy ako testovanie distribúcie pozornosti – fonologickú slučku a vizuálno-priestorový náčrtník. Taktiež by bolo zaujímavé vykonať testovanie distribúcie pozornosti, ktoré by sa zameralo len na fonologickú slučku a zistiť, či by sa korelácia preukázala v tomto prípade.

ZÁVER

Pamäť a pozornosť výrazne ovplyvňujú výkon pri simultánnom tlmočení, no dodnes nie je celkom známe, ako presne. Preto sme si za cieľ práce stanovili analyzovať zameranie a distribúciu pozornosti ako prediktory úspešnosti pri simultánnom tlmočení. Zameraná pozornosť spočíva v schopnosti selektovať spomedzi viacerých podnetov tie, na ktoré bude človek reagovať. Distribúcia pozornosti zase značí jej rozdelenie medzi viacero súčasne vykonávaných činností. Okrem pozornosti využíva simultánný tlmočník najmä pracovnú pamäť a jej štyri podsystémy: fonologickú slučku, vizuálno-priestorový náčrtník, centrálny vykonávateľ a epizodický nárazník.

Výskumom vzťahu týchto dvoch kognitívnych procesov a simultánneho tlmočenia sme dospeli k pozoruhodným zisteniam. Schopnosť zameriavať pozornosť signifikantne pozitívne korelovala s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení. Regresívnou analýzou sme zistili, že na základe testu na zameranú pozornosť by sme dokázali predpovedať úspešnosť pri simultánnom tlmočení na 52,3 %. Na

druhej strane nám štatistické výpočty ukázali, že korelačný vzťah medzi distribúciou pozornosti a úspešnosťou pri simultánnom tlmočení nejestvuje. Ďalej sme vyskúmali, že s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení signifikantne pozitívne koreloval priemerný disjunktívny reakčný čas. Za pozoruhodné pokladáme aj zistenie, že priemerný počet zapamätaných slov negatívne koreloval s úspešnosťou pri simultánnom tlmočení, pričom hodnota sa blížila k signifikancii.

Z nášho výskumu vyplýva, že úspešnosti pri simultánnom tlmočení napomáha schopnosť zameriavať pozornosť a nízka hodnota disjunktívneho reakčného času. Nazdávame sa, že naše zistenia by mohli byť relevantné pri tvorbe prijímajúcich skúšok na štúdium tlmočenia na slovenských univerzitách či na Európsky kurz konferenčného tlmočenia. Sme si vedomí, že náš výskum nedisponuje dostatočnou vzorkou, aby sa mohlo uvažovať priamo nad implementáciou takéhoto testovania. Veríme však, že môže poslúžiť minimálne ako inšpirácia či odrazový mostík pre rozsiahlejší a hĺbkovejší experiment.

LITERATÚRA

- ATKINSON, R. L. 1995. *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85605-35-X.
- BADDELEY, A. D. 2002. Is Working Memory Still Working? In: *European Psychologist*. roč. 7, november, č. 2. s. 85 – 97. Dostupné na: <<https://pdfs.semanticscholar.org/1db0/b1b776dd86e6341738fda4eae7f1f5726ab.pdf>>.
- BADDELEY, A. D. 2002. The Psychology of Memory. In: BADDELEY, A. D. & KOPELMAN, M. D. & WILSON, B. A. (ed), *The Handbook of Memory Disorders* (2. vydanie). Chichester: John Wiley & Sons, Ltd. ISBN 0-471-49819-X. s. 3 – 15. Dostupné na: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.411.4562&rep=rep1&type=pdf#page=21>>.
- BADDELEY, A. D. 1999. *Vaše paměť*. Brno: Books. ISBN 80-7242-046-1.
- BADDELEY, A. D. 1996. Exploring the Central Executive. In: *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*. 1996, roč. 49A, č. 1, s. 5 – 28. Dostupné na: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1080/713755608>.
- BADDELEY, A. D. 1996. The fractionation of working memory. In: *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. roč. 93, november, s. 13468 – 13472. Dostupné na: <<https://www.pnas.org/content/pnas/93/24/13468.full.pdf>>.
- DEARY, I. J. & LIEWALD, D. & NISSAN, J. 2011. A free, easy-to-use, computer-based simple and four-choice reaction time programme: The Deary-Liewald reaction time task. In: *Behavior Research Methods*. roč. 43, november, č. 1, s. 258 – 268. Dostupné na: <<https://link.springer.com/article/10.3758%2Fs13428-010-0024-1>>.

- EYSENCK, M. W. & KEANE, M. T. 2008. *Kognitivní psychologie*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1559-4.
- FIELD, A. 2009. *Discovering Statistics Using SPSS* (3. vydanie). Londýn: SAGE Publications Ltd. ISBN 978-1-84787-906-6.
- GILE, D. 2009. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B. V. ISBN 978-90-27224-33-0.
- KURUC, J. & SENKA, J. & ČEČER, M. 1972. *Bourdonov test v úprave Československého ústavu práce Praha /BoPr/*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.
- STERNBERG, R. J. 2002. *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-376-5.
- TIMAROVÁ, Š. a kol. 2014. Simultaneous interpreting and working memory executive control. In: *Interpreting*. roč. 16, č. 2, s. 139 – 168. Dostupné na: <https://scholar.google.sk/scholar?hl=sk&as_sdt=0%2C5&q=Simultaneous+interpreting+and+working+memory+executive+control&btnG=>>.
- TULVING, E. 1985. How Many Memory Systems Are There? In: *American Psychologist*. roč. 40, apríl, č. 4, s. 385 – 398. Dostupné na: <<https://pdfs.semanticscholar.org/5eea/bae50d4da6276cc0b72b11ed6316d287b863.pdf>>.

RESUMÉ

The paper analyses the focus and distribution of attention as success rate predictors in simultaneous interpreting. It offers a theoretical background in the area of cognitive psychology, more specifically in the concepts of attention, its focus and distribution, and memory, especially working memory. The research part describes an experiment aimed at examining the relationship between the focus and distribution of attention, and success rate in simultaneous interpreting conducted on a group of interpreting students. The discussion observes statistically determined results and states correlations between the focus and distribution of attention and success rate in simultaneous interpreting, between working memory and success rate in simultaneous interpreting, and between choice reaction time and success rate in simultaneous interpreting.

◆◆◆

Mgr. Lucia Švecová
Vrútocká 38
821 04 Bratislava
lucia.svecova0904@gmail.com